

Yrjö Haila

Ympäristöpolitiikan on irtauduttava sodasta ympäristöä vastaan

Carl von Clausewitzin tunnetun teesin mukaan sota on politiikan jatkoa toisin keinoin. Vuoden 1975–76 luennoissaan College de France:ssa Michel Foucault kääntää teesin muotoon ”politiikka on sodan jatkoa toisin keinoin”. Arvioin tässä kirjoituksessa mahdollisuutta soveltaa Foucault’n teesiä modernin yhteiskunnan ja ympäristön suhteeseen. Missä mielessä voisi olla mielekästä sanoa, että ympäristöpolitiikka on ympäristöä vastaan käydyn sodan jatkoa toisin keinoin?

Foucault’n luentojen yleisotsikko on *Yhteiskuntaa on puolustettava*. Otsikko on tarkoituksellisen ambivalentti: Mikä on se yhteiskunta, joka on uhattuna? Kuka puolustaa yhteiskuntaa ja ketä vastaan? Kysymykset kohdistuvat modernin yhteiskunnan alkuvaiheisiin, kansallisuuksittain jäsentyneiden valtioiden vähittäiseen muotoutumiseen myöhäiskeskiajan jälkeisessä Euroopassa ja valtion vallan vakiintumiseen tässä prosessissa.

Foucault esittää teesinsä luentojen jaksossa, jossa hän määrittelee näkökulmaa vallan analysoimiseksi. Hän sanoutuu irti ekonomistisesta vallan tulkinnasta ja esittää sen sijaan kaksi toisilleen vaihtoehtoista, yhteiskunnallisen hallinnan mekanismeihin perustuvaa analysointi-perustaa. Ensimmäinen vaihtoehto: valta syntyy sen harjoittamisesta, ja vallan harjoittamisen olennainen piirre on sorto, repressio. Toinen vaihtoehto: valta on peräisin konfliktista, yhteenotoista ja sodasta. Valta on sotaa, tai sodan jatkoa toisin keinoin. Ja tämän päätelmän jatkoksi Foucault esittää Clausewitzin aforismin käänteisessä muodossa.

Hän palaa asiaan muutamaa luentokertaa myöhemmin historiallisesta näkökulmasta kysyen, kuka oikeastaan keksi Clausewitzin teesin. Englantilaisiin ja ranskalaisiin 1600- ja 1700-luvuilla vaikuttaneisiin historioitsijoihin viitaten Foucault toteaa, että teesi oli tuohon aikaan itse asiassa osa yleistä historiallista tietämystä. Eurooppalaisten valtioiden muodostumisen olennaiseksi tekijäksi nähtiin valtion keskusvallan vahvistuminen, ja vahvistumisessa olennaiseksi nähtiin väkivaltamonopolin siirtyminen keskusvallalle. Jokapäiväinen, kaikkialle levittäytynyt sotiminen lakkasi vähitellen, kun valtion valta kasvoi esiin vahvimpien oikeudesta.

Foucault’n tukena käyttämä historiantutkimus oli poliittisesti latautunutta, mutta erilaisin etumerkein Englannissa ja Ranskassa: Englannissa se syntyi 1600-luvulla porvarillisen vallankumouksen aikaan puolustamaan noussevan porvariston asemaa, Ranskassa taas 1700-luvulla ennen vallankumousta puolustamaan perinteistä aristokratiaa absoluuttisen monarkian vahvistumista vastaan. Historioitsijoiden päätelmät olivat kuitenkin yhtenevät:

poliittinen valta ei ole syntynyt vasta sodan päättymisen jälkeen, vaan ”sota hallitsi valtioiden syntyä: oikeus, rauha ja lait syntyivät taistelulenttien verestä ja liejusta”.²

Foucault käsittelee tämän jälkeen luennoissaan vallan mekanismien muotoutumista ja yhteiskunnan jakautumista binaarisiksi vastakohtapoleiksi, mutta me voimme muuttaa näkökulmaa ja esittää edelliseen täsmennyksen: politiikka on sodan jatkoa toisin keinoin siinä mielessä, että politiikkaa ilmaantuu institutionalisoituneena vasta vakiintuneissa valtioissa, joissa on valtaa omaavia elimiä, valtaa ylläpitäviä rakenteita ja valtaa käyttäviä toimijoita; politiikka syntyy taisteluna mahdollisuudesta käyttää (omata) tätä valtaa. Vallan edellytysten (valtion) olemassaolon turvaaminen on siis politiikan edellytys (”yhteiskuntaa on puolustettava”), ja se, kuka puolustaa mitä, on määräytynyt sodan ja taistelun tuloksena. Siksi sota ja taistelu jatkuvat vakiintuvan valtion piirissä toisessa muodossa.

Voimme vielä täydentää päätelmää seuraavasti: valtion olemassaolon alkuperäisten edellytysten turvaaminen on edellyttänyt yhteiskunnan puolustamista paitsi inhimillisiä myös ei-inhimillisiä vihollisia (siis ympäristön tuottamia vaaroja ja vastuksia) vastaan. Puolustautuminen ei-inhimillisiä vaaroja ja uhkia vastaan tarkoittaa sitä, että nuo vaarat ja uhkat koetetaan alistaa hallintaan, panna kuriin. Voimme nyt saada alkuperäisen kysymyksemme aiempaa ymmärrettävämmäksi täsmentämällä sen

taustaa: Voiko pyrkimyksen hallita ei-inhimillistä alkuperää olevat vaarat ja uhkat rinnastaa sodankäyntiin?

Kysymyksen mielekkyyden ratkaisee historiallinen empiria. On ryhdyttävä tarkastelemaan, miten modernisoituvat yhteiskunnat aikanaan kohtelivat ympäristöään. Ennen sitä kuitenkin vielä täsmennys: poliittisen kamppailun ja sodankäynnin logiikkaan kuuluu olennaisesti se, että vihollinen täytyy tunnistaa viholliseksi. Vihollisen määrittely on tietenkin välttämätöntä oman puolen motivaation vahvistamiseksi ja taistelutahdon lisäämiseksi, ja se on myös valtataistelun väline oman puolen piirissä. Sama mahdollisuus sisältyy ei-inhimillisten vaarojen ja uhkien määrittelyyn. Vaarat ja uhkat ovat todellisia, mutta myös vaaroja ja uhkia koskeva tietoisuus on todellista, jossakin määrin riippumatta siitä kuinka vaarallisia ja uhkaavia kyseiset vaarat ja uhkat ”todella” ovat. Asetelma on täsmälleen sama kuin mikä tulee ilmi nykykeskustelussa riskeistä.

Hallinnan ala: Venetsia

Se asutuksen keskittymä, joka myöhemmin kasvoi Venetsian kaupunkivaltioksi, syntyi ajanlaskumme neljännen vuosisadan alussa liejuisten saarekkeiden labyrinttiin keskelle Adrianmeren pohjukassa sijaitsevaa matalaa laguunia.³ Saarekkeiden ensimmäiset asukkaat

saapuivat pakolaisina pohjoisesta vyöryneiden Alarikin johtamien goottien tieltä. Alarikin jälkeen tuli uusia valloittajia toinen toistaan seuraavina hyökyinä. Adrianmeren pohjukan asujaimisto löysi joka kerta suojaisan pakopaikan laguunin liejuisilta saarilta. Vähitellen tämä välittömiltä ympäristöoloiltaan mahdollisimman hankala ja epämiellyttävä paikka muodostui vakinaisen asutuksen keskuksiksi, ja vähitellen asutuskeskuksesta muodostui Välimeren piiriä hallitseva mahti, jonka asema oli jokseenkin kyseenalaistamaton lähes vuosituhannen ajan.

Sen jälkeen kun venetsialaiset olivat oppineet tulemaan toimeen laguunin ympäristöolojen kanssa, ne osoittautuivat heidän turvallisuutensa perustaksi. Kaikki muut Italian kaupungit joutuivat toistuvasti valloittajien ryöstämiksi. Ajan myötä Venetsian hankala sijainti kääntyi turvallisuuden takeeksi myös muita kuin itäisiltä aroilta vyöryviä joukkoja vastaan. Laguunin mataluus ja karikkoisuus auttoi puolustautumaan mereltä tulevilta hyökkääjiltä, joita rikastuva kaupunki veti alituisen puoleensa.

Kaupungin näennäisen hankala sijainti Adrianmeren pohjukassa osoittautui myös ajan mittaan edulliseksi. Venetsian laguunilta johti suora meritie Välimeren itäosien tärkeisiin kauppakeskuksiin, ja merenkulku oli joka tapauksessa rajoittunut rannikkojen tuntumaan aina 1600-luvulle asti. Toisaalta kaupungin sijainti tarjosi helpon pääsyn kauppateille Alppien yli Pohjois-Eurooppaan. Rakennusmateriaaleja, hyvälaatuista kiveä ja puunrunkoja, joita upotettiin mielikuvituksellisia määriä talojen perusteiksi saarten liejuiseen maaperään, oli saatavissa kohtuullisen läheltä Istriian niemimaalta ja Dalmatian rannikolta.

Venetsiasta kehittyi kaupankäynnin keskus, koska mikään muu ei ollut sille mahdollista. Siitä tuli kaupakapitalismin kehto sekä institutionaalisesti että mentaalisesti. Venetsian kauppalaivaston puolustaminen merirosvoja ja ”kilpailijoita” vastaan edellytti puolustautumista: kauppalaivasto ja sotalaivasto kehittyivät rinnakkaisesti. Venetsiaan perustettiin senaikaisen maailman suurimmat telakat ja laivaveistämöt (”Arsenal”) 1100-luvun alussa.

Ympäristöolot tuottivat kuitenkin kasvavalle kaupungille myös vaikeuksia. Laguunin maanviljelykseen kelpaava maa loppui pian asutuksen laajetessa. Ravintopulan uhka johti ekspansioon: Venetsia valtasi kolonioita ja perusti laajoja plantaasimaisia viljelyksiä Välimeren saarille kuten Kreetalle ja Kyprokselle seuraten roomalaisten Po-joen laaksossa aloittamaa mallia. Kolonoihin oli luonnollisesti luotava puolustusjärjestelmä paikallisen väestön kapinointia vastaan.

Toisen erityisen ympäristöperäisen uhkan muodostivat tulvat. Kun myrskyt ajavat Adrianmeren vedet pohjukkaa kohti samanaikaisesti kuin laguuniin laskevat vuoristojoet tulvivat, kaupunki joutuu vesimassojen valtaamaksi. Myrskyille venetsialaiset eivät mahtaneet mitään, mutta vuoristojokien tulvien hillitsemiseksi he ryhtyivät rakentamaan säännöstelykanaaleja. Kanaalien puolustaminen oli riittävän tärkeää antaakseen perusteet sotimiselle, esimerkiksi Padovaa vastaan 1100-luvun puolivälissä.

Kuinka laajalle ulottui se alue, jota Venetsian oli tarpeen hallita oman turvallisuutensa takaamiseksi? Ky-

symykseen ei ole yhtä ainoaa vastausta. Kaupungilla on ollut lukemattomia ympäristöjä, joita se on pyrkinyt hallitsemaan. Vuosisatojen mittaan laajeneva hallinta edellytti yhä laajemmalle ulottuvaa hallintaa, yhä uudelleen ja uudelleen; ainainen kilpailu ja sodankäynti muiden Välimeren kattavaa mahtiasemaa tavoittelevien kaupunkien kuten Genovan ja Pisan kanssa ei laisinkaan helpottanut tätä laajenevan hallinnan spiraalia.

Hallinnan käytännöt: vesistösäännöstely

Venetsia on ehkä äärimmäinen esimerkki, mutta juuri sellaisena se auttaa tunnistamaan periaatteita, joiden yleisempää pätevyyttä voimme arvioida erikseen. Keskeinen Venetsian ilmentämä periaate on: voimistuva hallinta tuottaa voimistuvaa hallintaa. Samanlainen periaate on toteutunut ympäristön hyödyntämisen (*management*) käytännöissä; käytän seuraavassa esimerkkinä vesistösäännöstelyä.

Historiallisesti arvioiden vesistöjen säännöstelyllä on ollut kolme erilaista tavoitetta: varastoida vettä siellä, missä sitä käytetään; johtaa vettä sinne, missä sitä on liian vähän; ja estää vettä pääsemästä sinne, missä sitä on liikaa. Tavoitteiden toteuttaminen on edellyttänyt laajamittaisia rakennustöitä ja teknologisia järjestelmiä, jollaisia ryhdyttiin toteuttamaan Kaksoisvirtain maassa toisella vuosituhannella ennen ajanlaskumme alkua.⁴

Euroopan modernisoituvista valtioista vesistösäännöstelyn uranuurtaja oli Hollanti (eli ”Alankomaat”): ”Alankomaissa politiikka on vettä, ja vesi on politiikkaa.”⁵ Nykyisen Hollannin pinta-alasta noin puolet on merenpinnan tason alapuolella. Maan suojaaminen tulvilta, joita voivat aiheuttaa sekä myrskyvä Pohjanmeri että Keski-Euroopan vuoristosateiden paisuttamat joet, vaatii monimutkaisen ja teknologisesti kehittyneen mittauslaitteiden, patojen, pumppuasemien ja sulkujen muodostaman järjestelmän ylläpitämistä. Maan raivaaminen mereltä oli niin olennainen tekijä Hollannin modernin valtion muodostumisessa, että tulvasuojelun välttämätön perintö on iskostunut koko yhteiskunnan kulttuuriin ja politiikkaan. ”Koska yksi Hollannin politiikan ydinkysymyksistä on maan turvallisuus tulvia vastaan, vesistöhallinnan teknologiat läpäisevät politiikan yhtä lailla kuin politiikka läpäisee nämä teknologiat.”⁶

Laajat vesistöjärjestelyt käynnistyivät nykyisten Alankomaiden alueella viime vuosituhannen alussa. Perustava tavoite oli vallata viljelymaata rannikon ja jokivarsien alavilta ja hedelmällisiltä, mutta jatkuvasti tulvien vaivoilta polderimailta. Alankomaiden poliittinen järjestelmä on alusta asti ollut kytköksissä vesistösäännöstelyn välttämättömyyteen: maan paikallisdemokratian ensimmäisen idun muodostivat eräänlaiset toimikunnat, joiden tehtävänä oli valinnaisten paikallisneuvostojen valvomina vastata tulvasuojelulaitteiden kuten patojen ja sulkuporttien toimintakunnosta.

Hollannin valtion vahvistuessa vesihuollon hallinta keskittyi. Kuten ympäristöhuollon käytäntöjen kehittyessä on muissakin Länsi-Euroopan maissa käynyt, valtion kes-

kushallinnon ja käytännön toimista vastaavien yksityisten rakennusyhtiöiden keskinäiset suhteet ja niitä säätelevät rutiinit vakiintuivat ”sektorikorporatismiksi”. 1800-luvun kuluessa tätä tukemaan kehittyi koulutusjärjestelmä. Tuloksena oli voimaperäistä teknologiaa soveltavan vesistö-säännöstelyn ja tulvasuojelun järjestelmän vakiintuminen yhteiskunnan perustavaksi osaksi. Vuonna 1953 Hollannin eteläosissa tapahtui kuitenkin maan historian pahin tulvakatastrofi, jonka yhteydessä 1835 ihmistä hukkui. Katastrofin jälkeen laadittiin uusi, entistä laajamittaisempi suojajatosuunnitelma, mutta sen toteuttaminen joutui vaikeuksiin 1970-luvulla; palaan asiaan jäljempänä.

Suurten jokisysteemien säännöstelyn ovat käynnistäneet tulvasuojelu sekä laivaväylien perkaaminen. Missisipin tulvasuojelu on esimerkki tapahtumakulusta, jonka tuloksena on ollut tulvien hallinnan sijasta tulvien pahe-neminen. Missisipin varren asutuskeskusten suojaksi on rakennettu valjeja kautta aikojen. Yhdysvaltojen keskus-vallan vahvistuessa Missisipin tulvasuojelua ryhdyttiin suunnittelemaan koko jokisysteemin mitassa, ja vastuu sen toteuttamisesta keskitettiin liittovaltion tasolle. Tulvasuojelun periaatteita ryhdyttiin artikuloimaan sodan-käynnin termein. Liittovaltion alainen tulvasuojelusta vastaava elin *US Army Corps of Engineers* kuvaa kehitystä yhdessä virallisista historioistaan seuraavasti: ”Vuoteen 1860 mennessä oli tullut yhä ilmeisemmäksi, että menes-tyksellistä sotaa tällä valtavalla taistelutantereella saattoi käydä vain hyvin järjestynyt armeija, joka on alistettu keskitetylle johdolle.”⁷

Sodankäyntiä Missisippiä vastaan tehostettiin muun muassa patoamalla sivu-uomia, jotka luonnonoloissa vii-vyttivät vesien virtaamista joen pääuomaan ja siten hillit-sivät tulvahuippuja. Sotatoimien seurauksena tulvat ovat muodostuneet yhä tuhoisammiksi: 1800-luvun suurin tulva sattui vuonna 1882, ja viime vuosisadalla erityisen pahoja tulvia sattui vuosina 1927 ja 1993. Syksyllä 2005 hurrikaani Katrina tuhosi New Orleansin murtamalla sitä suojaavan maavallin. Sotatoimien tuloksellisuus on osoittautunut mitä kyseenalaisimmaksi.

Sekä Alankomaiden että Missisipin vesistö-säännöstely ilmentää kehityskulkua, jossa ympäristön hallinnan käy-tännöt ovat yhä tiiviimmin kietoutuneet yhteen poliit-tisten instituutioiden ja prosessien kanssa. Tämä on tuot-tanut itseään vahvistavan noidankehän. Missisipin sotare-toriikan avulla pyrittiin epäilemättä lisäämään toimintaan osallistuneiden joukkojen taistelutahtoa mutta myös ko-rostamaan taistelua johtavien instituutioiden arvovaltaa. Vesistö-säännöstely tarjoaa runsaasti esimerkkejä siitä, miten suuria ympäristön hallinnan hankkeita on käy-tetty vallan symbolisena välineenä; John McNeill toteaa Assuanin suurpadosta: ”Nasser näki Assuanin suurpadon symboliksi, joka tukisi sitä sankarillista, elinvoimaista imagoa, jonka hän halusi luoda itselleen, vallankumouk-selliselle hallinnolleen ja arabinationalismille.”⁸

Entä ympäristöpolitiikka?

Venetsian, Alankomaiden ja Missisipin tapahtumakulut poikkeavat toisistaan yksityiskohdissaan lukemattomin eri tavoin, mutta voimme tunnistaa niille yhteisen piirteen: paikallisesti syntyneet ympäristön muuttamisen ja hallitsemisen käytännölliset taidot keskittyvät ja muun-tuvat ”yhteiskunnan puolustamisen” menetelmäksi ja siten poliittisen vallan lähteeksi. Sen seurauksena ympä-ristön hallitseminen tulee osaksi yhteiskunnallisen vallan käytäntöjä, mikä vahvistaa entisestään ympäristöön koh-distuvaa hallintaa. Valtion keskusvallan vahvistuminen kytkeytyy symbolisesti sen kykyyn hallita ympäristön aiheuttamia vaaroja ja uhkia. Monet yksittäisiä maita koskevat ympäristöhistoriat kuvaavat samanlaisia tapah-tumakulkuja, tuoreimpana David Blackbourenin laaja yh-teenveto luonnon hallinnan asemasta Saksan modernin valtion muodostumisessa.⁹

Erityisesti valtiollisessa mittakaavassa luonnon hallinta poikii lisää hallintaa, koska se kietoutuu koko yhteis-kunnan kattaviin valta-asetelmiin. Kierre on valmis: suu-rimittaiset hankkeet ylittävät ympäristön luontaisen vaihtelun ominaiset mittakaavat. Jokien virtaaman luontaisen vaihtelun murtava tulvasuojelu on tästä paradigmaattinen ilmentymä.¹⁰ Mitä väkivaltaisemmin luontaisen vaihtelun rajat ylitetään, sitä suurempia vaikeuksia myöhemmin kohdataan ja sitä voimakkaammat puolustustoimet ovat myöhemmin tarpeen. Sota ympäristöä vastaan on tässä täsmällisessä mielessä historiallinen tosiasia.

Mutta seuraavaksi meidän on selvitettävä, onko pe-rusteita sanoa, että ympäristöpolitiikka on ympäristöä vastaan käydyin sodan jatkoa toisin keinoin? Tähä-nastinen argumenttini nostaa esiin seuraavanlaisen vast-taväitteen: Vaikka kehityksen voi kuvata ympäristöä vastaan käydyin sodan näkökulmasta, eikö yhtä hyvin perusteita voisi sanoa, että ympäristöongelmien ratkaise-miseksi on kehitetty aitoja ratkaisuja? Joskin inhimillinen toiminta on ollut ongelmien aiheuttaja, niin eikö tässä ole kyse siitä, että epäsuoria sivuseurauksia ei ole ymmär-retty ottaa huomioon? Eikö kokemuksesta ole kuitenkin aidosti opittu?

Vastaväite on aiheellinen, mutta en usko että se hei-kentää ympäristöpolitiikan analogiaa Foucault'n näke-mykseen sodan ja politiikan suhteesta. Ei teesi, että poli-tiikka on sodan jatkoa toisin keinoin, suinkaan tarkoita, että sodankäynti olisi modernin valtion piirissä jatkunut entisenkaltaisena. Se tarkoittaa, että vallankäytön alkupe-räinen asetelma on peräisin sodankäynnistä. Vastaavasti: ympäristöpolitiikan instituutiot ovat kasvaneet esiin ympäristön hallinnan (”*management*”) perinteisistä ins-tituutioista. Ei kai ole epäilystäkään siitä, että ne saivat alkunsa ympäristön hallitsemisen kierteestä?

Rauhan saavuttamiseksi on välttämätöntä asettaa sota kyseenalaiseksi. Eurooppalaisessa aatehistoriassa tämä oi-vallus paikantuu valistukseen.¹¹ On perusteltua soveltaa vastaavaa ajatusta ympäristön hallintaan. Kysykäämme siis: missä tilanteissa ympäristön hallitsemisen pakko-mielle on asetettu kyseenalaiseksi?

Niin paradoksaaliselta kuin se vaikuttaakin, eurooppalaisen kolonialismin kokemukset tarjoavat varhaisia esimerkkejä hallitsemisen pakkomielteen hylkäämisestä. Kolonialismin keskeinen piirre on toki ollut pyrkimys maapallon luonnonvarojen kattavaan hallintaan, ja 1900-luvun kuluessa kumuloituneet ympäristöongelmat ovat paljolti sen seurausta.¹² Kolonialismiin liittyy kuitenkin valloituksen ohella heikommin tunnettu sivujuonne: uusille asuinsijoille asettuneiden uudisraivaajien suhde asutamaansa uuteen ympäristöön muodostui olosuhteiden pakosta huomattavasti vivahteikkaammaksi kuin mitä siirtomaavallan yleisistä historioista voisi päätellä. Hienoja, yksityiskohtaisia esityksiä kolonistien ympäristösuhteen sisältämistä ympäristön kunnioittamisen ja vaalinnan aineksista on julkaistu esimerkiksi Uudesta Englannista¹³, Etelä-Afrikasta¹⁴ sekä Australiasta ja Uudesta Seelannista¹⁵.

Uskallan olettaa, että tämän paradoksin alla on yleinen periaate: uusiin ja monin tavoin aiemmista poikkeaviin ympäristöihin asettuneet uudisasukkaat olivat täysin oman onnensa nojassa, pakotettuina tulemaan omillaan toimeen. Heillä ei ollut uusissa ympäristöissään tukenaan luonnon käytön vakiintuneita perinteitä, ja kauppayhteydet olivat usein satunnaisia. Heidän oli siis pakko ottaa selvää siitä ympäristöstä, johon he olivat asettuneet – sen tarjoamista positiivisista ja negatiivisista potentiaaleista.¹⁶ Erityispiirteiden tuntemus edellyttää erityispiirteiden kunnioittamista ja jopa vaalimista. Siten luonnon käyttöä koskevia yhteisöllisiä rajoituksia kehittyi esimerkiksi Uuden Englannin siirtokunnissa sangen varhain.

Olettamukseni käänköpuolena on toinen olettamus: ei ole mitään takeita, että Euroopan vanhat, paikalleen

asettuneet ja omien kulttuuristen rutiiniensa varassa elävät paikalliset yhteisöt olisivat erityisemmin arvostaneet ja kunnioittaneet oman ympäristönsä erityispiirteitä. Erityisesti Euroopan ydinalueilla paikallisiin oloihin sopeutuneet perinteet ovat sitä paitsi olleet alistettuja valtioiden keskusvallan pyrkimykselle voimistaa ihmisten ja luonnon hallintaa. Voimistuvat kansallisvaltiot valtasivat omien rajojensa sisäpuolella itselleen tilaa siirtomaavallan tavoin. Suomen valtion toimet Lapissa toisen maailmansodan jälkeen ovat vastanneet tällaista mallia.¹⁷

”Ympäristöherätys” sekä ympäristöpolitiikan vakiintuminen valtiollisen toimintapolitiikan sektoriksi 1970-luvun taitteessa tuottivat epäilemättä muutoksen siihen, miten ympäristöön suhtaudutaan. Keskusjohtoisten instituutioiden, asiantuntijatiedon ja kehittyneen teknologian varaan rakennetut ympäristön hoidon ratkaisut tulivat vähitellen kyseenalaistetuiksi. Hollannin tulvasuojelusuunnitelma, joka kehitettiin vuoden 1953 katastrofin jälkeen, ilmentää tällaista kehitystä.¹⁸ Suunnitelma käsitti kaikkien Hollannin lounaisosassa sijaitsevien merialueiden viedien väylien patoamisen ja muuttamisen makean veden altaiksi (*Zeeland*; Rotterdamin etelä- ja lounaispuolinen Hollannin osa). Suunnitelmaa ryhdyttiin sen valmistumisen jälkeen toteuttamaan sellaisenaan, mutta 1970-luvun taitteesta lähtien rannikkovesien ekologia nousi uudeksi argumentiksi, jonka perusteella sitä alettiin voimakkaasti kritiikoida. Lopulta suunnitelmaa jouduttiin modifioimaan siten, että eteläisissä ja leveissä vesiväylissä, *Oosterschelde*, suojattiin myrskyjen aiheuttaman tulva-vaaran varalta jättimäisten tukkipilareiden varaan tuetuilla liikkuvilla suluilla mutta jätettiin muuten ennalleen.

Vastaavia muutoksia on tapahtunut muillakin ympäristön hallinnan aloilla. Suomalaisen metsänhoidon muutokset soveltuivat rinnakkaiseksi esimerkiksi Oosterschelden patorakennelmat osoittavat myös, että ympäristön luonnolliseen dynamiikkaan sopeutuvat ratkaisut saattavat edellyttää teknologisesti erittäin vaativia rakennelmia. Suhtautuminen teknologiaan ja tieteeseen ”sinänsä” ei ole asian ydin. Ilman kehittyntä tiedettä ja teknologiaa emme pääsisi edes perille niistä ratkaisuista kohdista, missä ympäristön hallinnan kierre on katkaistava. Ilmastomuutos osoittaa tämän hyvin.

Ympäristöpolitiikan vakiintuminen on tuottanut ympäristön hallinnan kierteeseen vastavirran mahdollisuuksia. Olennainen kysymys on, asetetaanko lisääntyvän hallinnan kierre käytännössä kyseenalaiseksi. Ympäristön aiheuttamat vaarat ja uhkat on toisin sanoen arvioitava uudelleen. On erityisesti tarpeen kyseenalaistaa perinteisten instituutioiden yksinoikeus määrittellä, millainen ympäristön muuttaminen on aiheellista. Vanhat instituutiot ajavat usein sitkeästi hankkeita, joiden perustelut ovat kyseenalaisia. Ehkä ainakin maltilliselle optimismille antaa aihetta se, että niistä vahvimmatkin kuten Yhdysvaltojen *US Army Corps of Engineers* ovat joutuneet julkisen kritiikin kohteeksi.¹⁹

Viitteet

1. Foucault 2003.
2. Foucault 2003, 50.
3. Norwich 1983.
4. Derry & Williams 1960.
5. Bijker 2005, 512.
6. Bijker 2005, 512; ks. myös Schama 1997.
7. McPhee 1989.
8. McNeill 2000.
9. Blacbourn 2006.
10. Ks. Latour 2003.
11. Paradigmaattinen teksti on tietenkin Immanuel Kantin *Ikuisen rauhaan*.
12. McNeill 2000; Marsh 1864 (1965) on tunnettu tämän kehityssuunnan varhainen kritiikki.
13. Judd 1997.
14. Grove 1995.
15. Wynn 2004.
16. Ks. Haila & Lähde 2003.
17. Massa 1994, Valkonen 2003.
18. Bijker 2005.
19. *Science* (28 July 2006) esittelee 15 vuotta jatkunutta kiistaa US Army Corps'n suunnitelmasta ruopata Delawarejoen suistoa syvemmäksi laivaliikenteen kuvitteellisiin tarpeisiin. USA:n hallituksen alainen valvontavirasto *Government Accountability Office* luonnehti vuonna 2002 suunnitelmaprosessia sanoilla ”fraught with errors, mistakes, and miscalculations”.

Lähteet:

- Bijker, Wiebe E. *The Politics of Water. A Dutch Thing to Keep Water Out or Not?* Teoksessa Bruno Latour & Peter Weibel (toim.), *Making Things Public. Atmospheres of Democracy*. MIT Press, Cambridge, Ma. 2005, ss. 512–529.
- Blackbourn, David. *The Conquest of Nature. Water, Landscape and the Making of Modern Germany*. Jonathan Cape, London 2006.
- Derry, T. K. & Williams, Trevor I. *A Short History of Technology. From the Earliest Times to A.D. 1900*. Oxford University Press, Oxford 1960
- Foucault, Michel. *Society Must Be Defended, lectures at the Collège de France 1975–1976*. Picador, New York 2003.
- Grove, Richard H. *Green Imperialism. Colonial Expansion, Tropical Island Edens and the Origins of Environmentalism, 1600–1860*. Cambridge University Press, Cambridge 1995.
- Haila, Yrjö & Ville Lähde. Luonnon poliittisuus: Mikä on uutta? Teoksessa: *Luonnon politiikka*, Yrjö Haila & Ville Lähde (toim.). Vastapaino, Tampere 2003, ss. 7–36.
- Judd, Richard W. *Common Lands, Common People: The Origins of Conservation in Northern New England*. Harvard University Press, Cambridge, Ma. 1997.
- Latour, Bruno 2003. Moderni vai ekologinen? Uutta oikeutusta etsimässä (suom. Ismo Koskinen). Teoksessa: *Luonnon politiikka*, Yrjö Haila & Ville Lähde (toim.), 70–103. Vastapaino, Tampere.
- Marsh, George Perkins. *Man and Nature. Or, Physical Geography as Modified by Human Action* (Edited by David Lowenthal; original in 1864). Belknap Press, Cambridge, Ma. 1965.
- Massa, Ilmo. *Pohjoinen luonnonvalloitus: suunnistus ympäristöhistoriaan Lapissa ja Suomessa*. Gaudeamus, Helsinki 1994.
- McNeill, John. *Something New under the Sun. An Environmental History of the Twentieth-Century World*. W.W Norton, New York 2000.
- McPhee, John. *The Control of Nature*. The Noonday Press, New York 1989.
- Norwich, John Julius. *A History of Venice*. Penguin, London 1983.
- Schama, Simon. *The Embarrassment of Riches. An Interpretation of Dutch Culture in the Golden Age*. Vintage, New York 1997.
- Valkonen, Jarno. *Lapin luontopolitiikka. Analyysi vuosien 1946–2000 julkisesta keskustelusta*. Tampere University Press, Tampere 2003.
- Wynn, Graeme. On 'Heroes', 'Hero-Worship', and the 'Heroic' in Environmental History. *Environment and History* 10 2004, ss. 133–52